

MUKUCSOM

Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében

2020

PROGRAM- ÉS ABSZTRAKTKÖTET

Szeged /online/
2020. december 10-11.

Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében (MUKUCSOM)
2020

Szeged, 2020

Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében 2020
Szeged /online/
2020. december 10-11.

PROGRAM- ÉS ABSZTRAKTKÖTET

Szerkesztette:

Hegedűs Anita, Medgyesi Konstantin

Móra Ferenc Múzeum

Szervezőbizottság:

Medgyesi Konstantin

Hegedűs Anita

A konferencia honlapja:

<http://moramuzeum.hu/mukucsom-2020-online/>

E-mail cím:

info@mfm.u-szeged.hu

Technikai szerkesztő:

Hegedűs Anita

Grafikai tervezés:

Magyar Milán

Kiadó:

Móra Ferenc Múzeum

ISBN 978-963-9804-65-4

KONFERENCIAPROGRAM

2020. DECEMBER 10. (CSÜTÖRTÖK)

10.00

Köszöntő: Medgyesi Konstantin, tudományos és közönségkapcsolati igazgatóhelyettes – Móra Ferenc Múzeum

TÖRTÉNETTUDOMÁNY

10.05 – 10.20: Sáfrány Tímea: *„A régi jó táblabírák.” Fizetési táblabírók Csongrád vármegyében a 19. század első felében (1806–1848)*

10.20 – 10.35: Mezei Milán: *„Mint e becses lapok levelezője...” A reformkori politikai hírlapok Csongrád megyei tudósítói*

10.35 – 10.50: Deák Ádám: *A szabad királyi városok ügye az 1843/44. évi országgyűlésen egy vármegye és egy város szemszögéből*

10.50 – 11.05: Krizsán Bálint: *Érvek az önkény ellen - Magyar konzervatív röpiratok 1850-1851-ből*

11.05 – 11.20: Felletár Zsolt: *A szegedi gyáripár differenciált ágazati fejlődése a kiegyezést követő évtizedben*

11.20 – 11.45: *Hozzászólások, vita*

TÖRTÉNETTUDOMÁNY

12.30 – 12.45: Tóth István: *Szegedi ifjak levelezése a 20. század első másfél évtizedében (Vigéckérkedő, hivalkodó-kurafi magatartás megnyilvánulása a levelezésükben)*

12.45 – 13.00: Kiss Gábor Ferenc: *„Üzenet jött messzi-messzi földről...” – Házasság és szerelem a katonalevelekben*

13.00 – 13.15: Janzsó Károly: *Adalékok az 1921-ben egyetemi várossá váló Szeged történetéhez a napilapok és a visszaemlékezések tükrében*

13.15 – 13.30: Fodor Péter: *Adatok a szegedi zsidó cserkészcsapat történetéhez*

13.30 – 13.45: Tóth István ifj.: *Egy elfeledett szegedi polgár. Adalékok dr. Kószó István életéhez, munkásságához*

13.45 – 14.00: Gál László: *Magyar Államvasutak kontra Pallavicini uradalom pere 1937-ben*

14.00 – 14.30: *Hozzászólások, vita*

TÖRTÉNETTUDOMÁNY, IRODALOMTÖRTÉNET

15.00 – 15.15: Forgó Géza: *Az ismert-ismeretlen Makai Emil*

15.15 – 15.30: Kovács-Krassói Anikó: *A válaszok. Kalmár Ilona levelei Móra Ferencnek*

15.30 – 15.45: Sólyom Péter: *Kultúrpalota épült, épül és épülni fog!*

15.45 – 16.00: Medgyesi Konstantin: *Fotók, levéltári iratok, lokalitás-köztörténet: az Enyedi-kollekciótól a Grósz-gyűjteményig*

16.00 – 16.15: Szolnoki Zoltán: *Járványtörténet és oral history – Tapasztalatok és módszertani kérdések*

16.15 – 16.45: *Hozzászólások, vita*

2020. DECEMBER 11. (PÉNTEK)

RÉGÉSZET

- 10.00 – 10.15: Szilágyi Kata: *A Chaîne opératoire megközelítés alkalmazása neolitikus kőanyagokon*
- 10.15 – 10.30: Borsódi Martin: *A Móra Ferenc Múzeum gyűjteményében található császárkori szarmata településekről származó üvegleletek*
- 10.30 – 10.45: Walter Dorottya: *Főzőfazekak és bográcsok, avagy Nagymágocs-Paptanya késő szarmata kori lassúkorongolt, kavicsos-csillámos kerámiaanyagának elemzése*
- 10.45 – 11.00: Varga Sándor: *Üzenet a múltból. Újabb kutatások Kiszombor-C lelőhelyen*
- 11.00 – 11.15: Bódy Tamás: *A „kettőshenger” tornyok és a szegedi vár. Párhuzamok az Alpoktól északra.*
- 11.15 – 11.45: *Hozzászólások, vita*

NÉPRAJZ, NUMIZMATIKA

- 12.30 – 12.45: Glässerné Nagyillés Anikó: *„Isten megmutatta hatalmát...” Evilági és túlvilági magyarázatok a vallásos gyermeknevelés keretében*
- 12.45 – 13.00: Szikszai Zsuzsanna: *„Most segíts meg Mária...” – Fülkés Mária szobrok régen és ma a csanádi nagytájon*
- 13.00 – 13.15: Mód László: *A temetők a társadalom tükrői (szentesi példák)*
- 13.15 – 13.30: Nagy Gábor: *A Dani juhászcsalád nemzedékeiről*
- 13.30 – 13.45: Ujszászi Róbert: *Szemponatok a CNH 278-as lemezpénz megítéléséhez és datálásához*
- 13.45 – 14.15: *Hozzászólások, vita*

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET, KÖZMŰVELŐDÉS, MÚZEUMANDRAGÓIA

- 15.00 – 15.15: Ormos Bálint: *Újrafényképezett történelem*
- 15.15 – 15.30: Szabó Dénes Kristóf – Pataki Andor: *„Szerét ejtették” - Egy intézménytörténeti kiállítás születése*
- 15.30 – 15.45: Szilágyi Kata: *Muzeológiai tapasztalatok Norvégiában*
- 15.45 – 16.00: Hegedűs Anita: *Újjászületett közművelődés – az egyetemista hallgatók szemével*

16.00 – 16.15: Diószegi Ágnes – Pesti Sarolta: *Kázmér és Kőkény, a szentesi Koszta József
Múzeum bábegereinek kalandjai*

16.15 – 16.45: *Hozzászólások, vita*

16.45: Zárszó

ABSZTRAKTGYŰJTEMÉNY

Bódy Tamás (látogató koordinátor – Móra Ferenc Múzeum, Szeged): A „kettőshenger” tornyok és a szegedi vár. Párhuzamok az Alpoktól északra.

Tovább haladva Cs. Sebestyén Károly nyomdokain, folytatjuk a szegedi vár kettős szerkezetű délkeleti tornya és déli kaputornya külföldi párhuzamainak feltérképezését. Ezúttal Németország, Ausztria, Hollandia és Svájc kerül górcső alá, ezzel lefedve az egykori Német-Római Birodalom északi felének nagyobb részét. A tavalyi francia párhuzamokhoz hasonlóan (MUKUCSOM 2019), itt is elsősorban a földrajzi elhelyezkedésre, a kronológiára és a főbb típusok elkülönítésére szorítkozunk, de kiemelésre kerül néhány rendhagyó, különlegesebb torony is. Jelenleg a kutatás még katalógus-összeállítási státuszban van, így a szegedi tornyokat ebben a viszonylatban csak közelítőleg lehet elhelyezni, ámbar az eddigi eredmények összevetése szintén mutathat érdekes jelenségeket.

Kulcsszavak: szegedi vár, párhuzamok, külföldi, német

Borsódi Martin (régész – Móra Ferenc Múzeum): A Móra Ferenc Múzeum gyűjteményében található császárkori szarmata településekről származó üvegleletek

A Dunántúlt magába foglaló Pannonia provincia területén talált üvegek esetében az első monografikus szintű tanulmányt közel 60 évvel ezelőtt írta Benkő Andrea, illetve azóta is készült újabb kötet és számos tanulmány az itteni üvegedények kapcsán. A Pannonia és Dacia provincia közé ékelt (éppen ezért is kiemelt kereskedelmi fontosságú) Alföld területén ugyanekkor itt élt szarmaták esetében viszont sajnos nem mondható el hasonló. Külön az üvegekkel foglalkozó monográfia, de még önálló tanulmány sem jelent meg a mai napig, holott számos lelőhelyről ismertek üvegedények. A sírokban való feltűnésük ugyanakkor nem tartozik a gyakori jelenségek közé: jelenleg a becslések szerint körülbelül 50 szarmata temetkezésből ismert üvegedény, míg a települések esetében ezek mennyiségéről gyakorlatilag nem rendelkezünk információval. A témában elemzéseket főként a temetők anyagának értelmezésével kapcsolatban olvashatunk, a sírok leleteihez képest a települések elhanyagolható mennyiségű leletanyagát másodlagos forrásként kezeli a szakirodalom. Ezek alacsony számára magyarázatul szolgál, hogy az ilyen lelőhelyekről az általában töredékes állapotú üvegek megtalálása komolyabb kihívást jelent. Az érdemi feldolgozó munka azonban megindulni látszik: a sírok üvegleleteinek feldolgozása jövőre várható szakdolgozat formájában, ezenkívül a települések esetén előkészületben van Ecsér 7. lelőhely ilyen terű feldolgozásának kiadása. Egy átfogóbb képhez járul hozzá egy újabb lépéssel a jelen munka, amely a Móra Ferenc Múzeum gyűjteményében található császárkori szarmata településekről származó üvegleletekkel foglalkozik.

Kulcsszavak: szarmata, üveg, település

Deák Ádám (PhD hallgató – Szegedi Tudományegyetem): A szabad királyi városok ügye az 1843/44. évi országgyűlésen egy vármegye és egy város szemszögéből

A vármegyék nagy remények közepette várták az 1843/44. évi országgyűlés összehívását, hiszen az ezt megelőző 1839/40. évi diéta sikeresnek volt mondható a maga 55 törvénycikkével. V. Ferdinánd végül 1843. május 14-re hívta össze a következő országgyűlést. Előadásomban arra vállalkozom, hogy a szabad királyi városok ügyét bemutassam Csanád vármegye és Debrecen város követutasításain és országgyűlési felszólalásain keresztül. Sorra veszem a legfontosabb ügyeket, amelyek felmerültek a városi kérdéssel kapcsolatban. Ezek közül a legfontosabbak a városok szavazatszámja az országgyűlésen, a polgárjog megszerzése, valamint a főfelügyelői intézmény voltak. A szavazatszám kérdése az egyik legégetőbb probléma volt, hiszen az összes szabad királyi város egyetlen szavazattal rendelkezett. Csanád vármegyét Bánhidya Albert és Kállay Ödön, Debrecen pedig Komlóssy László és Nagy Sándor képviselték ezen az országgyűlésen.

Kulcsszavak: országgyűlés, követutasítás, követek, szabad királyi városok, vármegyék

Diószegi Ágnes (múzeumpedagógia - Koszta József Múzeum) & Pesti Sarolta (múzeumpedagógia - Koszta József Múzeum): *Kázmér és Kökény, a szentesi Koszta József Múzeum bábegereinek kalandjai*

2019 őszétől a szentesi Koszta József Múzeum a múzeumpedagógiai munkát gyerekeknek szóló bábozással, bábfoglalkozásokkal bővítette ki, ám a tavaszi járványhelyzet miatt a foglalkozássorozat megszakadt.

A karantén alatti bezártság arra ösztönzött minket, hogy a múzeumot, a múzeumi munkát, a kiállítótereket, valamint az állandó és időszakos kiállításokat online felületen mutassuk be a közönségnek, megcélözva a nagycsaládosokat.

Kis múzeumpedagógia csapatunk ötletelésékként Bálint Ágnes: *Egy egér naplója* című könyv által megihletve, a foglalkoztatóterem egy szekrényébe bábegereket költöztettünk. A cél az volt, hogy a Facebookon létrehozzunk olyan posztokat, amelyekkel folyamatosan bővülő ismeretanyagot adunk át mesésen, játékosan a két kiséger segítségével.

Kökény és Kázmér múzeumi utazása során játékokra is invitáljuk az internetezőket, ahol hozzászólásaikkal alakulhat ki kapcsolat a közönséggel.

Az újabb helyzet újabb kihívások elé állít minket, melyek újabb interneten megvalósuló ötletekre inspirálnak bennünket. Ugyanakkor bízunk abban, hogy a kapcsolat a jövőben személyessé is tud válni a múzeumpedagógiai foglalkozások során.

Hozzá kell tenni, hogy utólag, a munkafolyamat során ismerkedtünk meg a Két Egér Kiadó múzeumpedagógiai könyvsorozatával, ahol szintén egerek a főszereplők.

Mindenki tudja, sok kiséger jól megfér egymás mellett, és azt kívánjuk, hogy az ilyen egérek és másfajta társaik szaporodjanak a múzeumokban és segítsék a múzeumpedagógusok munkáját.

Kulcsszavak: múzeumpedagógia, közönségkapcsolat, ismeretterjesztés, online tér, bábegerek

Felletár Zsolt (ipartörténeti kutató – Csongrád-Csanád Megyei Kormányhivatal): A szegedi gyáripár differenciált ágazati fejlődése a kiegyezést követő évtizedben

Az 1860-as évtizedben bekövetkezett politikai konszolidáció, majd a kiegyezés létrejötte indikátorként hatott a gyáripár fejlődésére, a külföldi befektetők magyarországi megjelenésére. Szegeden is hasonló folyamatok indultak be, azonban ez differenciáltan érintette az egyes ágazatokat. Az 1869-es kis válság, az 1873-as tőzsdekrach, majd az évtized végén bekövetkezett árvíz tovább tarkította a szegedi ágazatok, azon belül gyárak helyzetét.

Kulcsszavak: ipartörténet, helytörténet, kiegyezés

Fodor Péter (muzeológus-helytörténész – Csongrádi Információs Központ Csemegi Károly Könyvtár és Tari László Múzeum): *Adatok a szegedi zsidó cserkészcsapat történetéhez*

A cserkészeket a közvélemény természetesen a katolikus és protestáns felekezetekhez szokta kötni. Hazánkban ezt annak is köszönhetjük, hogy egyik prominens vezetőjük a két világháború között a katolikus vallású Teleki Pál miniszterelnök volt. Ám létrejöttek zsidó cserkészcsapatok is, akik jelentős szerepet játszottak a cserkészmozgalom életében.

Szeged városában már 1926-ban voltak próbálkozások izraelita vallásúak cserkészcsapatának létrehozására, de ezt a kérvény hiányosságai miatt a kerületi vezetés elutasította. Többszöri próbálkozás után az 1930-as évek elején már teljes joggal működhettek. A korszak egyik jellegzetes mozgalmából, a leventemozgalmából sem maradhattak ki a zsidó cserkész ifjak. 1932-ben például a cserkésztagságból toborzott leventelétszám szabályozását kérték – husz főben maximalizálva – hogy teljes szakértelmű cserkészek végezhesék a különféle feladatokat a csapaton belül.

A szegediek részt vettek az 1933-as gödöllői világdzsemborin is, ugyanis az *Egyenlőség* című folyóirat 1933. évi 41-es számában meg is említi a találkozón résztvevő zsidó cserkészcsapatokat, köztük a szegedit is. Az erősödő antiszemitizmus miatt egyre többször érte őket hátrányos megkülönböztetés. A szegedi cserkészkerület elnöke vitéz Máriaföldy Márton még 1930-ban azzal utasította el őket, hogy a cserkészzet tevékenysége csak keresztény szellemben történhet, tette ezt annak ellenére, hogy más kerületekben már hivatalosan igazolták a zsidó cserkészcsapatokat. 1941 végén pedig törvényileg beszüntették a zsidó cserkészcsapatok tevékenységét.

Kulcsszavak: izraelita, cserkészzet, Szeged

Forgó Géza (történész-muzeológus – József Attila Városi Könyvtár és Múzeum): *Az ismert-ismeretlen Makai Emil*

Az előadás a makói születésű, az 1890-es években népszerű, majd napjainkra majdnem elfeledett költő-fordítóval foglalkozik. Külön kitérve helyi kapcsolataira és emlékezetére.

Kulcsszavak: Makai Emil, költő, emlékezet, irodalom, A Hét

Gál László (etnográfus - Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark): *Magyar Államvasutak kontra Pallavicini uradalom pere 1937-ben*

Az előadás egy pert mutat be az 1937-es évből. A Pallavicini uradalom területén lévő gazdasági kisvasút fontos szerepet töltött be ekkor, Algyőtől Sövényházáig volt kiépítve. Ezen kisvasút egyik sorompóórának a fizetése körül bonyolódik a per. A gazdasági kisvasúton elsősorban mezőgazdasági terményeket szállítottak, az őszi időszakban pedig cukorrépát. Ez az ipari növény jelentős többletjövedelmet biztosított az uradalomnak, de csak akkor, ha el lehetett szállítani. Ekkoriban az utak rendkívül rossz állapotban voltak, az őszi esők pedig csak rontottak a helyzeten, hatalmas volt a sár, ezért kellett a kisvasút, ami lehetővé tette a cukorrépa elszállítását. A kisvasút működtetéséhez vasutas is kellett, egyikük miatt indult a per, amiben 1937-ben hirdettek ítéletet. Az előadásból kiderül, hogy ki nyerte meg ezt a jogvitát: az örgróf vagy a MÁV.

Kulcsszavak: Pallavicini, MÁV, per, kisvasút

Gläserné Nagyillés Anikó (néprajzkutató muzeológus – Móra Ferenc Múzeum): „Isten megmutatta hatalmát...” Evilági és túlvilági magyarázatok a vallásos gyermeknevelés keretében

A felvilágosodás korát megelőzően az emberek mindennapi életét átszötte a vallásosság, a büntető-jutalmazó Isten képe. Saját kicsiny világuk benne foglaltatott egy nagyobb világban. A 17-18. század folyamán az államhatalom erősödésével az uralkodó szinte minden országban megpróbálta csökkenteni az egyház hatalmát és függetlenségét. A 19. században egyrészt a felekezeti iskolák támadása és állami felügyelet alá kerülése, másrészt a vallásos nevelés gyengülése a családban, harmadrészt a felvilágosodás olvasmányainak betörése a mindennapokba a szekularizációs folyamatot erősítették fel. A korábbi gondolkodásmód azonban nem tűnt el. Bálint Sándor például az idősektől a huszadik század közepéig gyűjtött erre utaló adatokat. Az 1890-es évektől megindult megújulási mozgalom, vagyis a katolikus reneszánsz pedig tudatosan nyúlt vissza ezekhez az értelmezési modellekhez. A történéseknek isteni beavatkozással való magyarázata nem csak a katolikusokra volt jellemző.

Előadásomban azt vizsgálom, hogy modern, felekezeti keretek között miként keveredett ez a két fajta gondolkodásmód és hogyan vált a Szívgárdán belül a vallásos gyermeknevelés részévé.

Kulcsszavak: világképek, katolikus reneszánsz, vallásos gyermeknevelés

Hegedűs Anita (PR-referens – Móra Ferenc Múzeum; PhD hallgató – Debreceni Egyetem HTDI): Újjászületett közművelődés – az egyetemista hallgatók szemével

A szegedi Móra Ferenc Múzeum, valamint a Vár és Kőtár 2019-2020-ban nagyszabású felújításon esett át: a megújult épületek mellett formabontó állandó kiállítások és új terek jöttek létre, melyek célja a 21. századi látogatóközpontú muzeológiai felfogásnak történő megfelelés. Szegeden mint egyetemi városban fontos célcsoportot jelentenek – pontosabban jelentenének a felsőoktatásban tanulók, akik megszólítása azonban komoly kihívásokat jelentő feladat.

A Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán több éve zajlik a Múzeumba-járás című kurzus, mely során a hallgatók megismerkednek a kulisszák mögötti múzeumi világgal a Móra Ferenc Múzeumban és kiállítóhelyein. A felújítás után újranyitott múzeumban tartottuk ezt a kurzust a 2020-21-es tanév őszi félévében, mely során megismerhették a hallgatók a megújult Móra-múzeumot és a Vár és Kőtárat is a múzeumi munkatársak közreműködésével.

Az előadásban a hallgatói beszámolók alapján készült tartalomelemzést mutatok be. Céлом ismertetni, hogy a résztvevők milyen múzeumképpel, korábbi szegedi múzeumi tapasztalatokkal érkeztek a kurzusra és mennyiben változtatta meg a véleményüket a megújult múzeumi kiállításokban, terekben megtartott kurzus.

Janzsó Károly (doktorandusz – Szegedi SzC Gábor Dénes Technikum és Szakgimnázium, oktató – SZTE BTK): Adalékok az 1921-ben egyetemi várossá váló Szeged történetéhez a napilapok és a visszaemlékezések tükrében

A tanulmány az 1921. június 26-án Kolozsvárról elindult két professzor (Erdélyi László és Márki Sándor) életútját követi végig 1921. október közepéig – bemutatva az egyetem tanévnyitó ünnepségére készülődő Szegedet is.

A kutatás vizsgálta Erdélyi László Gyula OSB pannonhalmi levelezését, az 1920 után írt és nyomtatásban megjelent munkáit, Márki Sándor Gyulán őrzött naplóját, az országos és a Szegeden megjelent sajtótermékeket és az egyetem ebben az időszakban keletkezett iratait.

A kutatás kitért a város vezetése, az egyetem és a kormány közreműködésére, az egyetem elhelyezésének és a tanévnyitó ünnepség megszervezésének egyes kérdéseire. Többek között a professzorok új otthonaira, az egyetem egységei számára elhelyezésül kijelölt épületek felújítására, építési munkálataira, és a kormányzó szegedi látogatására 1921. október 8-9-én.

A kutatás eredményeképpen elmondható, hogy Erdélyi László és Márki Sándor professzorok hagyatéka kiegészíti 1921 októberétől Szegedre költözött egyetem történetét.

Kulcsszavak: Erdélyi László, Márki Sándor, egyetem, ünnepség

Kiss Gábor Ferenc (történész – Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark; főiskolai docens – SZTE JGYPK): „Üzenet jött messzi-messzi földről...” – Házasság és szerelem a katonalevelekben

A katonalevél a 20. századi háborúk jellegzetes terméke, melyen keresztül a harctérre került katona és az otthonmaradottak tartották a kapcsolatot. A kulturális háttér (írás-olvasás készsége) kialakulása és a tömeghadseregek alkalmazása a korábbi esetlegesen előforduló műfajt tömegessé tette. A levelek részben beszámoló a mindennapokról, részben pusztai jelzések arról, hogy írója él. A levelek tartalmilag alapvetően a mindennapok dolgait, ügyeit, érzéseit jelenítik meg. Annak ellenére, hogy háborús (traumatikus) helyzetben születtek ezek a levelek, a traumát kiváltó eseményről, a háborúról viszonylag ritkábban, s akkor is megfontoltan szólnak. Feltehetően a levelek tartalmi ellenőrzése okozza, hogy katonai és politikai témák nagyon esetlegesen kerülnek elő.

Ennél fontosabbak a mindennapok hírei, érzése, s házasságok és szerelmek esetén a társ hiánya. Előadásomban a rendelkezésre álló katonaleveleket ezen szempont érvényesítésével mutatom be és elemzem. Az elemzés során a levelek formai és tartalmi attribútumai kerülnek a figyelem középpontjába. A másik iránt táplált érzelmek számtalan formában megjelenhetnek. Fontos és sokat elárul a megszólítás, a búcsúzás, a fogalmazás módja. Mélyebb betekintés tesz lehetővé az érzelmi viszony konkrét leírása, az erre tett utalások. De sokat elárul a másik iránti érdeklődés, a „táv gondoskodás” módja is.

Mindezek összevetésre kerülnek a levelek szövege kikövetkeztetett egyéni műveltséggel.

Kulcsszavak: katonalevél, II. világháború, I. világháború, házasság

Kovács-Krassói Anikó (muzeológus – Móra Ferenc Múzeum): A válaszok. Kalmár Ilona levelei Móra Ferencnek

Móra Ferenc és Kalmár Ilona titkos kapcsolata 1932 nyarán kezdődött s másfél évig, az író haláláig tartott. Bár az irodalomtörténet sokáig csak plátói szerelemként, múzsaként emlegette az *Aranykoporsó* Titjének modelljét, a szegedi Móra Ferenc Múzeum Irodalomtörténeti Gyűjteményének hagyatéka szerint ez több volt annál. Móra Ferenc leveleit Kalmár Ilona haláláig megőrizte, s a róla elnevezett múzeumra hagyta. A gyűjteményben azonban megtalálható tizenhét levél Kalmár Ilonától is, mely rejtélyes módon szintén a Móra-hagyatékba került. Az 1959-ben beletárolt személyes hangú levelek *Móra utolsó szerelmének dokumentumai* címen kerültek a gyűjteménybe. Az előadásomban azt kívánom körüljárni, milyen kontextusban értelmezhetőek a fennmaradt írások, s miért van jelentősége annak a ténynek, hogy a levelek a múzeumban vannak.

Kulcsszavak: irodalomtörténet, Móra Ferenc, gyűjtemény, Tit, Kalmár Ilona

Krizsán Bálint (doktorandusz – SZTE-TDI): Érvék az önkény ellen – Magyar konzervatív röpiratok 1850-1851-ből

Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc veresége, illetve az ideiglenesnek tartott ostromállapot bevezetése után a hagyományos értelemben vett politikai élet Magyarországon megszűnt. Az egyetlen legitimnek tekinthető – legalábbis saját magát ekképpen aposztrofáló – politikai csoportosulást, a konzervatív mozgalmat is egyre kevésbé tartotta partnernek a bécsi kormány. Ennek is köszönhető, hogy a magyar konzervatív politikusok közül egyre többen fordultak szembe a birodalmi kormányzattal és annak intézkedéseivel. Előadásom célja, hogy öt korabeli politikai röpirat (amelyek Kecskeméthy Aurél, Somssich Pál, Szécsen Antal és Zsedényi Ede tollából születtek), illetve az 1850-es konzervatív memorandum segítségével választ találjak arra a kérdésre, mennyire volt egységes ez a konzervatív csoportosulás az 1850-es évek elején. A kérdésre a német nyelvű, Bécsben megjelent röpiratok, illetve az uralkodónak címzett memorandum közötti hasonlóságok, avagy különbségek bemutatásával keresem a választ.

Kulcsszavak: neoabszolutizmus, konzervativizmus, röpirat, memorandum

Medgyesi Konstantin (történész-főmuzeológus – Móra Ferenc Múzeum): Fotók, levéltári iratok, lokális-köztörténet: az Enyedi-kollekciótól a Grósz-gyűjteményig

A Móra Ferenc Múzeumban őrzött Enyedi-hagyaték (1967-től 2000-ig találhatóak a gyűjteményben fotók) illusztrálja a kádári hétköznapokat és a rendszerváltozás korát is.

A gyűjtemény képeit a következőképpen lehet típusblokkokra bontani: A Kádár-rendszer identitás erősítő rendezvényei, a statikus tömeg; a pártállami vezetők látogatásai; munkásörök; népszerű és ismert művészek; a fejlődő mezőgazdaság, az új agrárgépek felvonultatása; gyárbéli hétköznapok; motorizáció, a szocialista autók; gyerekek, úttörők; építkezések, panelházak; vészhelyzetek, balesetek.

Enyedi Zoltán, noha Csongrád megyei fotóriporter volt, alkalmanként járt az ország más pontjaira, így Budapestre is képtudósítani. A parlamenti üléseket főként azért fotózta ekkoriban, mert az országgyűlési munkának országosan ismert, figyelt szegedi közszereplője volt Király Zoltán tévériporter személyében.

Az Enyedi-hagyaték széleskörű jellegét mutatja, hogy a kollekcióban találunk fotókat, portrékat a korszak szinte összes pártállami vezetőjéről, így van felvétel: Aczél Györgyről, Apró Antalról, Benke Valériáról, Berecz Jánosról, Biszku Béláról, Borbély Sándorról, Brutyó Jánosról, Czinege Lajosról, Csehák Juditról, Fehér Lajosról, Fock Jenőről, Gáspár Sándorról, Grósz Károlyról, Győri Imréről, Havasi Ferencről, Horn Gyuláról, Kádár Jánosról, Kállai Gyuláról, Korom Mihályról, Lázár Györgyről, Losonczy Pálról, Komócsin Mihályról és Komócsin Zoltánról, Medgyessy Péterről, Maróthy Lászlóról, Németh Károlyról, Nyers Rezsőről, Óvári Miklósról, Piros Lászlóról, Pozsgay Imréről, Puja Frigyesről, Pullai Árpádról, Sarlós Istvánról, Szabó Istvánról, Szirmai Istvánról, Szűrös Mátyásról, Vastagh Pálról.

Az előadásban azt a folyamatot igyekszem bemutatni, hogy a szegedi múzeum Enyedi-gyűjteményéből kiindulva miként jutottam el egy köztörténeti kutatás gondolatáig. Arra a kérdésre próbálok válaszolni, hogy milyen út vezetett az Enyedi-kollekciótól a Grósz-gyűjteményig.

Kulcsszavak: Enyedi-gyűjtemény, Enyedi Zoltán, szegedi múzeum, Móra Ferenc Múzeum, Grósz Károly, fotók, pártiratok

Mezei Milán (egyetemi PhD hallgató – Debreceni Egyetem BTK, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola): „Mint e becses lapok levelezője...” A reformkori politikai hírlapok Csongrád megyei tudósítói

Az 1840-es években megváltozott Magyarország politikai légköre. A kormányzati terror politikáját feladó Hofburg új, kompromisszumkész politikája elősegítette, hogy a politikai nyilvánosság új formái is kifejlődjenek hazánkban. 1841-től fokozatosan erősödött a sajtónyilvánosság, megnőtt a sajtó jelentősége; illetve a politikai sajtó fejlődésével kölcsönhatásban kibővült az olvasóközönség is. Kossuth szerkesztői–publicista fellépése sajtótörténeti fordulatot indított el: a korábbi referáló lapok helyébe az „okoskodó”, politikai vélemény-sajtó lépett, és az első modern értelemben vett politikai lap, a *Pesti Hírlap* példáját a többi – régi és új – lap (*Hírnök, Jelenkor, Nemzeti Ujság, Világ, Budapesti Hiradó*) is követte. A politikai lapok immár országos nyilvánosságot biztosítottak az ország- és megyegyűlések történéseinek, vitáinak. A legtöbb újság folyamatosan beszámolt a megyei közélet aktuális eseményeiről (például megyei közgyűlésekről, tisztújításokról, főispáni beiktatásokról, egyesületi-társasági hírekről), s a legtöbb lapnak saját, rendszeres megyei levelezője, tudósítója volt. Előadásomban elsősorban a Csongrád vármegyei tudósítókat kívánom részletesebben bemutatni, illetve azt, hogy miként ábrázolták politikai elköteleződésük fényében a megyei politizálás, közélet eseményeit. A politikai tagoltságot jól mutatja, hogy míg a liberális Somogyi Antal és Csemeghy Károly a *Jelenkornak*, Osztróvszky József a *Pesti Hírlapnak* dolgozott, addig a konzervatívok, mint Sárváry Béla piarista tanár a *Hírnök*, Molnár Pál pedig a *Világ, Nemzeti Ujság* és a *Budapesti Hiradó* munkatársa volt. A címadó idézet Osztróvszky József *Válasz a Világ névtelen szegedi tudósítójának* című cikkéből származik, amelyben a levelező határozottan visszautasította a *Világ* anonim tudósítójának rágalmaikat; ugyanakkor az idézet rámutat arra is, hogy milyen nagy politikai konfliktusok, „szócsatározások” folytak a korabeli megyei levelezők között. A beszámolók az egykorú, országos politika helyi, törvényhatósági küzdelmeinek lenyomatai, olyan problémákkal, mint: a bíraskodás, a háziadó, az örökváltság, a népnevelés, az egyesületek, a korteskedés, a követutasítási viták stb. Elemzésemben igyekszem a Csongrád megyei (szegedi) tudósítók életpályáját rekonstruálni és megválaszolni azt a kérdést, hogy ki milyen politikai célok és elvek mellett kötelezte el magát megyei levelezőként.

Kulcsszavak: sajtótörténet, politikai nyilvánosság, megye, tudósítók, hírlapok

Mód László (egyetemi adjunktus - SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék): A temetők a társadalom tükrői (szentesi példák)

Az előadás Szentes mezőváros temetői közül az evangélikus, a Kálvária és az ortodox temetők sírjeleit elemezve próbálja felhívni a figyelmet arra, hogy miképpen tükröződik bennük a helyi társadalom tagolódása, belső és külső kapcsolatrendszere. Igyekszik ráirányítani a figyelmet arra, hogy miért lenne fontos megőrzésük.

Kulcsszavak: temetők, kulturális örökség, vallási közösségek, Szentes

Nagy Gábor (néprajzkutató muzeológus – József Attila Városi Könyvtár és Múzeum): A Dani juhászcsalád nemzedékeiről

Előadásomban a bogárzói Dani juhászcsalád nemzedékeiről szólok. A Dél-Alföld pásztorkultúrájának és pásztorművészetének vizsgálatában új eredményeket hozó kutatásokra van lehetőség. A Dani juhászcsalád emlékezetéből a 19. század elejétől ismerhetjük meg a család képviselőit. A román vándorjuhászként Csanád megyébe érkező családtagok a 18-19. század fordulóján telepedtek meg Makó városában és a település gazdasági övezetében: a Csanádi-pusztákon, és dolgoztak, dolgoznak mai napig juhászként. Az előadásban a család öt nemzedékének képviselőit mutatom be néprajzi és népművészeti szempontból. A születési és halálozási anyakönyvek adataiból, a családi fényképekben és képekben, és a családi visszaemlékezésekben megőrzött tartalmakból rekonstruáljuk a nemzedékek kiemelkedő juhászainak életét, társadalmi mobilitását, gazdálkodási tevékenységük változásait és állandóságait, kiemelt figyelmet szentelve a család pásztorművészete zenei és viseleti rétegeinek. A juhászattal kapcsolatos hagyományos tudásöröklődés folyamatát, továbbá jelenünkben a modern és hagyományos tudástartalmak egymásmellettségét mutatom be. A kutató a Magyar Művészeti Akadémia ösztöndíjasa.

Kulcsszavak: pásztorkultúra, pásztorművészet, juhász, juhászat, cigája

**Ormos Bálint (teremőr - Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark):
Újrafényképezett történelem**

2018-ban debütált a filmszínházakban a korábban Oscar-díjat nyert Nemes Jeles László: *Napszállta* című filmje. A film az „utolsó békeévben”, 1913 nyarán játszódik Budapesten. A film bevezető képsoraiban a korabeli színezett képeslapokat megidéző utcakép jelenik meg a békeidők Budapestjéről. Az előadás felfedi az összefüggéseket a rendezői koncepció és a szakirodalom megállapításai között. A film történeti kontextusát értelmező szakirodalom felidézése mellett az előadás összehasonlítja egymással a filmkritikákat, illetve az interjúk vonatkozó kijelentéseit. Az előadás ismerteti a 20. század eleji képeslap szerepét egy 2010-es évek végén készült, magyar-francia koprodukciós filmben. Emellett arra is megadja a választ, hogyan működik filmnyelvi eszközként az 1910-es éveket felelevenítő képeslap a mozivásznon.

Kulcsszavak: képes levelezőlap, kordokumentum, Osztrák-Magyar Monarchia, mozifilm, Nemes Jeles László, Napszállta

**Sáfrány Tímea (PhD hallgató – Eszterházy Károly Egyetem): „A régi jó táblabírók”.
Fizetési táblabírók Csongrád vármegyében a 19. század első felében (1806–1848)**

A Csongrád vármegyei közélet megbecsült szereplői voltak a fizetési táblabírók – tágabb periódusban, 1790 és 1848 között vizsgálva is feltűnő, hogy az országgyűlési követek közül az egyik személy többnyire közülük került ki. Ezért fontosnak tartom, hogy megismerjük ezt a hivatalt és azokat a személyeket, akik ezt a tisztséget viselték. Az általam vizsgálni kívánt időszak kezdő és végpontja egy-egy tisztújításhoz kötődik. Előadásomban különös hangsúlyt helyezek arra, hogy megvizsgáljam azt, hogy e hivatal betöltői milyen karriert futottak be, igaz-e az, hogy ezt a tisztséget többnyire idősebb, tapasztalt férfiak kapták meg, mintegy hivatali pályájuk lezárásaként. Eredményeimet összevetem a Békés megyei táblabírók vizsgálatával. Ezt követően a táblabírók családi kapcsolatait, a megyei tisztkarral fennálló családi hálózati kapcsolatrendszerüket mutatom be. Előadásom végére sokkal pontosabb képet kaphatunk e sokat vitatott hivatal betöltőiről és szerepükről Csongrád vármegyében.

Kulcsszavak: fizetési táblabíró, reformkori megyei közélet, karriervizsgálat

Sólyom Péter (muzeológus – Móra Ferenc Múzeum): Kultúrpalota épült, épül és épülni fog!

A 19. század második felében Szeged – más európai városokhoz hasonlóan – az ipari fejlődés hatására minőségi változáson esett át. Ennek eredményeképpen és főleg az 1879-es nagy árvíznek köszönhetően, urbanisztikai és építészeti szempontból az ország legmodernebb városa született meg. Ebben a kialakult polgári létben számos művelődési forma is kialakult. Egyletek, egyesületek, társulatok jöttek létre. Jelentős szerepet kapott a színházi és az irodalmi élet. Somogyi Károly esztergomi kanonok révén gazdag könyvgyűjteménnyel, Reizner János városi főjegyző, majd könyvtárigazgató révén pedig Szeged történeti tárgyi és dokumentum gyűjteményével gazdagodott a város. Mindezek alapján joggal merült fel a város részéről az igény egy olyan impozáns épület felépítésére, mely otthona lehet a művelődést szolgáló intézményeknek. Jelen tanulmány a Kultúrpalota keletkezéstörténetéhez nyújt adalékot levéltári iratokra, korabeli újságcikkekre támaszkodva.

Kulcsszavak: Szeged, várostörténet, Kultúrpalota

Szabó Dénes Kristóf (régész - Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark) & Pataki Andor (gyűjteménykezelő - Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark): „Szerét ejtették” – Egy intézménytörténeti kiállítás születése

Az idén ötven éve, hogy az Országos Pusztaszeri Emlékbizottság megalakulásával elindult az a folyamat, ami az Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark létrejöttéhez vezetett. A jubileum alkalmából készült kiállítás tervezése során arra a kérdésre kellett választ találnunk, hogy miként mesélhető el élvezetesen egy olyan intézmény története, amelynek állandó kiállításai is eleve részben magának a helyszínnek a régészeti-történeti múltját mutatják be, vagy a hozzá kapcsolódó történelmi fikciókra reflektálnak. Emellett az ÓNTE muzeális funkciói mellett a mindenkori politika önreprezentációjának színtere is volt és az a mai napig. A tárlat részére felépült az Emlékpark valamennyi épületét és szobrát ábrázoló részletgazdag terepasztal is. Az SZTE Embertani Tanszéke, a Móra Ferenc Múzeum és a Koszta József Múzeum műtárgyakkal segítette a kiállítás megvalósulását.

Kulcsszavak: Ópusztaszer, intézménytörténet, Feszty-körkép, paleopatológia

Szikszai Zsuzsanna (néprajzkutató, igazgató - József Attila Városi Könyvtár és Múzeum): „Most segíts meg Mária....” - Fülkés Mária szobrok régen és ma, a csanádi nagytájon

„Most segíts meg Mária....”- Fülkés Mária szobrok régen és ma, a csanádi nagytájon

Kulcsszavak: Mária kultusz, házhomlokzat, népi vallásosság

Szilágyi Kata (régész – Móra Ferenc Múzeum): A Chaîne opératoire megközelítés alkalmazása neolitikus kőanyagokon

A technológiai szemléletű kőeszköz-feldolgozás és értelmezés, sokszor „francia iskolaként” vagy „francia technológiai megközelítésként” kerül említésre. Nem ok nélkül, hiszen a paleolitikus kőanyagokon kidolgozott alapos és szisztematikus pattintott kőeszköz-kutatást alapvetően határozta meg François Bordes és Jacques Tixier, francia ősrégészek munkássága. Az őskőkori lelőhelyek, a leletanyaguk mennyisége és minősége, valamint a kutatás kérdései gyökeresen eltérőek a fiatalabb korszakokhoz képest. A kérdés csupán az, mennyire alkalmazható újkőkori leletanyagokra a paleolitikus kőegyüttesek feldolgozásában használt módszertan, valamint hogyan ültethető át maga a megközelítés a letelepedett életmódú közösségek esetében? A neolitikum kutatásában ember–tárgy összefonódásán (human-thing entanglement, Hodder 2016) alapuló, valamint az adott környezet és a közösség oda-visszaható interakcióját vizsgáló megközelítések mellett, meghatározó irányzat a társadalomrégészet. Egy háztartáshoz tartozó személyek tekinthetők a legkisebb elemzési egységnek egy közösség esetében. A háztartás olyan társadalmi egység, amelynek (együtt)működését befolyásolják az adott közösségre és környezetére jellemző társadalmi, gazdasági és ideológiai folyamatok. Az alapvető tevékenységek – mint az előállítás, terjesztés, használat/fogyasztás, továbbítás és depozíció – különösen jól vizsgálhatók a kőeszközökön, amelyek a legjobb állapotban megmaradt leletanyagot jelentik az újkőkori települések esetében. A kőegyüttesek olyan „proxy-ablakot” jelentenek, amelyek a mindennapi tevékenységek meghatározásával, a háztartásokat jelentő személyek/mikro-közösségek településen belüli és kívüli aktivitását képes azonosítani.

Kulcsszavak: neolitikum, pattintott kőeszköz-készítés, technológiai szemlélet, hétköznapi és rituális tevékenységek, skálázhatóság

Szilágyi Kata (régész – Móra Ferenc Múzeum): Muzeológiai tapasztalatok Norvégiában

Az elmúlt félévben számos múzeumot, kiállítóhelyet, szabadtéri régészeti és nemzeti parkot, régészeti lelőhelyet és feltárást tekintettem meg Norvégiában. Észak-Európa társadalmi, kulturális, nyelvi, infrastrukturális, oktatási és intézményi szempontból is nagyon különbözik Kelet-Közép-Európa országaitól. A szakmai körút során tapasztalt muzeális impulzusokat kívánom bemutatni, amelyben igyekszem nem csak a puszta tények, leletek és adatok tömkelegét közvetíteni, hanem az általam megélt eseményeken keresztül próbálom átadni a kortárs észak-európai kulturális élet egy kis szeletét. Öt nagy egyetemen (University of Oslo, Stavanger, Bergen, Tromsø, Trondheim) zajlik régészeti képzés, s mindegyik esetben a múzeumok az egyetemekhez tartoznak, így garantálva a múzeumi kutatás és az egyetemi oktatás szerves kapcsolódását Norvégia egész területén. A Viking Hajómúzeum és Munch Múzeum is jelenleg zárva tartanak, ugyanis teljesen új, a műtárgyaknak megfelelő környezetet biztosító múzeumi épületet alakítanak ki, hogy Norvégia világhírű kulturális örökségét méltó módon tudják bemutatni. Ez csupán néhány példa abból a rengeteg muzeológiai és régészeti impulzusból, amelyet Norvégiában tapasztaltam.

Kulcsszavak: muzeológia, kiállítás, kultúráközvetítés, Norvégia

Szolnoki Zoltán (történész-segédmuzeológus – Móra Ferenc Múzeum): Járványtörténet és oral history – Tapasztalatok és módszertani kérdések

Az oral history módszertana a 20. század első felében kezdett körvonalazódni a történettudományon belül. A szóbeli források rögzítése és gyűjtése kezdetben azt a célt szolgálta, hogy bizonyos speciális témákban (például az I. és a II. világháború hadtörténeti eseményei) a személyes élmények, visszaemlékezések megőrződjenek. A szakirodalom először kételkedve fogadta az ilyen típusú dokumentációk értékét, de napjainkra egyértelművé vált, hogy az elbeszélte történelemnek létjogosultsága, sőt egyes esetekben komoly forráspótló jelentősége is van.

A 2020 elején kialakult világjárvány új kihívások elé állította a társadalmat és a történettudományt is. Felmerült a kérdés, hogy hogyan lehet tudományos szempontból használható anyagot gyűjteni egy olyan eseménysorról, amely túlzás nélkül tekinthető a velünk élő történelemnek? A választ az oral history módszere jelentette. Előadásomban bemutatom az elbeszélte történelem módszertanát, historiográfiai hátterét, valamint a jelenleg is folyamatban lévő múzeumi anyaggyűjtés tapasztalatait.

Kulcsszavak: oral history, pandemia, járványtörténet, elbeszélte történelem, módszertan

Tóth István (osztályvezető, történész-főmuzeológus – Móra Ferenc Múzeum): Szegedi ifjak levelezése a 20. század első másfél évtizedében (Vigéc-kérkedő, hivalkodó-kurafi magatartás megnyilvánulása a levelezésükben)

A Móra Ferenc Múzeumba került Csányi Ferenc levelezési anyag 283 db levelet tartalmaz. Ebből 185 db szűk családi levelezés, 98 db barátok, érettségi társak egymás közti levelezése 1912-1921 között. A téma a fiatalok szexualitással kapcsolatos viselkedési formáit veszi górcső alá. Kifejezetten kulturhistóriai szempontok szerint tárgyaljuk és nem a pornográf, rosszindulatú megközelítés a vezérlő szempont. A nyomdafestéket nem tűrő részleteket szándékosan szelektáltuk. A szövegeзések és a levélváltások száma egyértelműen mutatja a barátsági fokot a két személy között. Míg a családi levlezésekben a kapott és válaszlevelek is együtt vannak, addig értelemszerűen a baráti levelezés mindegyik levele Csányi Ferenchez íródott. A gépészmérnök Csányi Ferenc érettségiző társa volt a piaristáknál Magyar László (három levél), Bereck Péter nőgyógyász, ornitológus (egy levél említi), Magyar Nándor MÁV, építészmérnök, a 46-osok szegedi emlékoszlopának tervezője.

Kulcsszavak: felnőttéválás, szexualitás, baráti levelezés

Tóth István ifj. (segédmuzeológus – Móra Ferenc Múzeum): Egy elfeledett szegedi polgár. Adalékok dr. Kószó István életéhez, munkásságához.

Aki Szeged helytörténetével foglalkozik, annak Kószó István neve ismerősen csenghet. Ismert ügyvéd, politikus, a szegedi függetlenségi párt elnöke, országgyűlési képviselője. A világháború után az antibolsevista comité elnöke, a szegedi kormány minisztertanácsosa, később nemzetgyűlési és felsőházi tag, belügyi államtitkár. A város kulturális, társasági életének egyik mozgatórugója. Tömörkény István egyik legkedvesebb cimborája. Kis túlzással állítható, hogy neve minden helytörténeti monográfiában feltűnik, ám személyéről, munkásságáról már annál kevesebbet tudunk, csak címszavakként tűnik fel a neve. Úgy tűnhet, hogy sokat tudunk róla, ám mégis keveset. Ennek a paradox képnek a feloldása a célom, hiszen korának az egyik legismertebb és nagyra becsült polgára volt Szegednek, aki megérdemli, hogy neve, munkássága ne a feledés homályába vesszen, hanem újból előtérbe kerüljön.

Kulcsszavak: Szeged, helytörténet, századforduló, Kószó István

Ujszászi Róbert (numizmatikus – Móra Ferenc Múzeum): Szempontok a CNH 278-as lemezpénz megítéléséhez és datálásához

Előadásomban az egyik legritkább magyar lemezpénz faj elemzésével igyekeztem közelebb férkőzni a magyar brakteaták keltezésének kérdésköréhez. A honi lemezpénzkutatás történetének és főbb irányvonalainak rövid vázolója (fő dilemma: III. Béla, vagy IV. Béla verette ezeket a pénzeket és így a XII. század végén, vagy az 1230-as évek második felében, a tatárjárás előtt készültek) után aprólékos stiláris elemzés alá véve a CNH 278-as pénzt, kimutattam, hogy motívumai egyértelműen az angolok ún. „short cross” penny-jeinek éremképén alapulnak. Röviden ismertetve az említett angol pénzek veretésének legfontosabb sarokköveit, fölvázoltam ezen veretek nyugat-európai másolatainak történetét és típusait. Megvizsgáltam a CNH 278-as típussal kapcsolatba hozható néhány leletet, továbbá a történelmi Magyarország területén előkerült, angol pénzeket is tartalmazó kincsleleteket. Röviden érintettem a lemezpénzekkel kapcsolatos metrológiai kérdéseket, illetve fölhívtam a figyelmet egy töredékeiben ismert példány alapján egy lehetséges altípus létezésére is. A főnti vizsgálatok mindegyike egyöntetűen abba az irányba mutatott, hogy a vizsgált lemezpénz faj nem lehet III. Béla verete, hanem csakis IV. Béla pénzeként tekinthetünk rá. Ez a szilárd alapokon álló megállapítás tovább valószínűsíti, hogy nem csak ez a típus, de a többi brakteata is IV. Béla uralkodásának elejére keltezhető.

Kulcsszavak: lemezpénz, tatárjárás, Árpád-kor, brakteata, IV. Béla

Varga Sándor (főmuzeológus, régész – Móra Ferenc Múzeum): Üzenet a múltból. Újabb kutatások Kiszombor-C lelőhelyen

A korábbi évek fémdetektoros vizsgálatait követően 2020. októberében, a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Örökségvédelmi Kollégiumának régészeti lelőhelyek feltárására kiírt pályázatán nyert támogatás, valamint a Móra Ferenc Múzeum segítségével újabb feltárásokat végeztünk Kiszombor-C lelőhelyen. A Kiszombortól mintegy 1,5 km-re található Nagyhalom környezetét elsőként Móra Ferenc kutatta 1928-ban, majd 1930-ban. A lelőhely hitelesítő feltárását 2003-ban Türk Attila és Langó Péter végezte el, de terveikkel ellentétben akkor nem sikerült a lelőhely honfoglaló és kora Árpád-kori temetkezéseinek teljes körű feltárása. A 2012 és 2014 közötti időszakban a halom környezetét illegális fémkeresősök járták be, aminek következtében indult el az újabb kutatás. Jelen előadásban az idei év feltárásának eredményéről, érdekességeiről kívánok beszámolni.

Kulcsszavak: honfoglalás, kora Árpád-kor, temető, halom

**Walter Dorottya (gyűjteménykezelő, régész, PhD hallgató – Móra Ferenc Múzeum):
Főzőfazekak és bográcsok, avagy Nagymágocs-Paptanya késő szarmata kori
lassúkorongolt, kavicsos-csillámos kerámiaanyagának elemzése**

A késő szarmata edénművességben a 4. századtól lényeges változások figyelhetők meg, mind a kerámiaanyag összetételében, mind a készítés technológiában és a formavilágban egyaránt. Ekkor jelenik meg a szarmata régészeti hagyatékban az igen fontos lassúkorongolt, kavicsos-csillámos soványítású kerámia, melyet Párducz Mihály már 85 évvel ezelőtt közölt a szarmata korra keltezhető telepanyagok között. A típus a mai elnevezését Vaday Andreától kapta, aki 1984-ben e csoport jellegzetes bográcsait elsőként írta le és értékelte. Azóta számos kisebb-nagyobb, főleg településátadások leletei között találkozhattunk ezzel a kerámiafajtajával, de összefoglaló, tipokronológiai elemzése mostanáig még nem készült el.

Előadásom témája a Körös–Tisza–Maros közének egyik legjelentősebb, a késő szarmata korra keltezhető településén, Nagymágocs-Paptanyán feltárt kavicsos-csillámos kerámiaanyag elemzésének a bemutatása. A lelőhely Nagymágocstól D-re, a Mágocs-ér magaspartján került elő az 1980-as években, homokbánya működtetését megelőző régészeti leletmentés során. Az ásatás összesen 7000 m² területen folyt, amely akkoriban kivételesen nagy feltárásnak számított.

Figyelemre méltó, hogy a nagymágocsi telepen közel félezer kavicsos-csillámos kerámiatöredék került elő, ebből a szempontból a telep kiemelkedő fontosságú a dél-alföldi késő szarmata kori lelőhelyek között. A leletanyag legnagyobb részét az egykori főzőfazekak és bográcsok töredékei alkotják, továbbá fedőtöredékek, táltöredékek és egy szűrőedény töredéke. A telepen biztosan készítettek kerámiát, ezt igazolta a feltárt fazekasműhely, a hozzátartozó edényégető kemence, az agyagnyerő gödrök és az objektumokban talált kerámiasalakok, kiégetetlen agyagcsomók és a soványításhoz használt csillámpala darabok. Előadásomban többek között arra keresem a választ, hogy a kavicsos-csillámos kerámiákat helyben készítették-e, vagy az edényeket már késztermékként szállították a telepre.

Kulcsszavak: késő szarmata, kavicsos-csillámos kerámia, edénykészítés, Nagymágocs-Paptanya

Móra Ferenc
Múzeum Szeged